

- wielopoziomowa współpraca w drodze do integracji obu krajów ze strukturami europejskimi i euroatlantyckimi, których rozszerzenie powinno być początkiem otwartego procesu;
  - wspieranie inicjatyw lokalnych i regionalnych zmierzających do rozwoju stosunków polsko-ukraińskich poprzez udzielanie pomocy informacyjnej i prawnej samorządom lokalnym oraz wsparcie materialne i organizacyjne Euroregionów „Bug” i „Karpaty”;
  - wprowadzenie radykalnych zmian w sposobie funkcjonowania systemu przejść granicznych (zwiększenie ich liczby, unowocześnienie, wprowadzenie wspólnej odprawy celnej i paszportowej, utworzenie „zielonych linii” obsługujących niehandlową wymianę osobową);
  - przyspieszenie prac nad otwarciem instytutów kultury i nauki w Kijowie i Warszawie oraz powołanie fundacji na rzecz promocji współpracy naukowej i kulturalnej, utworzenie przez uniwersytety w Kijowie i we Lwowie katedr polonistyki, stworzenie banku danych o instytucjach i osobach zainteresowanych ukraińsko-polską współpracą naukową i kulturalną;
  - udzielenie przez zainteresowane rządy finansowego wsparcia dla działalności polsko-ukraińskiej komisji podręcznikowej (ustanowienie nagrody dla najlepszych autorów), a także sfinansowanie historii Polski i Ukrainy przygotowanej wspólnie przez naukowców z tych krajów w ramach projektu Międzynarodowej Federacji Instytutów Europy Środkowo-Wschodniej;
  - dokonanie przeglądu i uwzględnienie w podręcznikach do nauki literatury ojczystej treści dotyczących stosunków polsko-ukraińskich;
  - sfinansowanie przygotowania i wydanie słowników polsko-ukraińskiego i ukraińsko-polskiego; wsparcie finansowe dla wydania serii literatury polskiej na Ukrainie i ukraińskiej w Polsce, zniesienie przez rządy obu państw podatku na import i eksport polskich i ukraińskich czasopism oraz książek;
  - utworzenie wspólnej komisji do zbadania konfliktu polsko-ukraińskiego z lat II wojny światowej i okresu powojennego;
  - ufundowanie nagród dla dziennikarzy (prasa, radio, telewizja) za najlepszy materiał poświęcony problematyce polskiej na Ukrainie i ukraińskiej w Polsce;
  - włączenie do polsko-ukraińskiej współpracy organizacji międzynarodowych, zwłaszcza komitetów UNESCO z obu krajów;
  - utworzenie polsko-ukraińskiego domu młodzieży, który służyłby wychowaniu następnych pokoleń Polaków i Ukraińców w duchu przyjaźni i porozumienia;
  - wspieranie działań na rzecz zachowania tożsamości kulturalnej przez mniejszości narodowe i otoczenie opieką pamiątek ich przeszłości.
- Uczestnicy spotkania podkreślili ponadto rolę jaką w budowaniu porozumienia Polaków i Ukraińców odegrała emigracja obu narodów.

Radosław Grodzki

#### IX FORUM POLSKO-NIEMIECKIE (BONN 13-15 KWIETNIA 1997 ROKU)

„Polska i Niemcy – problemy asymetrycznego partnerstwa” – pod takim tytułem toczyły się obrady IX Forum Polsko-Niemieckiego. Organizatorem spotkania było *Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik (DGAP)* z Bonn oraz Instytut Zachodni w Poznaniu.

Życzenia owocnych obrad przesłali do Bonn prezydenci obu państw: Aleksander Kwaśniewski i Roman Herzog.

Integralnym elementem Forum było wystąpienie federalnego ministra spraw zagranicznych i wicekanclerza dr Klause Kinkla. W przemówieniu z okazji otwarcia Forum Polsko-Niemieckiego, K. Kinkel po raz kolejny zadeklarował wolę Niemiec poparcia starań Polski w sprawie

przystąpienia do struktur zachodnioeuropejskich: Unii Europejskiej i NATO. Zwrócił uwagę na specjalny charakter stosunków polsko-niemieckich oraz ukazał ich dobrosąsiedzki wymiar. Podkreślił także, iż należy przewyżczać istniejące jeszcze bariery w polsko-niemieckiej współpracy interesów.

Otwierając część merytoryczną obrad, oboje współprzewodniczący Komitetu Koordynacyjnego Forum: prof. Anna Wolff-Powęska, dyrektor Instytutu Zachodniego oraz prof. Karl Kaiser, dyrektor DGAP zwrócili uwagę na asymetryczność partnerstwa występującego pomiędzy obu krajami oraz ukazali główne przesłanki tego stanu rzeczy.

Problematyka spotkania podzielona była na trzy główne bloki:

1. „Sześć lat polsko-niemieckiego traktatu: założenia i rzeczywistość oraz jego znaczenie dla dalszego rozwoju Europy”. Referaty wprowadzające wygłosili: Janusz Reiter, były ambasador RP w Niemczech, dyrektor Centrum Stosunków Międzynarodowych przy Instytucie Spraw Publicznych w Warszawie oraz Markus Meckel były minister spraw zagranicznych, przewodniczący Niemiecko-Polskiej Grupy Parlamentarnej *Bundestagu*.

2. „Modernizacja i transformacja: korzyści i koszty dla obu krajów”. Referaty wprowadzające przedstawili: prof. Wacław Wilczyński, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, przewodniczący Rady Ekonomicznej przy prezesie Narodowego Banku Polskiego oraz dr Michael Stolpe, Instytut Gospodarki Światowej na Uniwersytecie Kilońskim. Dyskusję otworzyli: dr Irena Lipowicz, poseł na Sejm RP i dr Bernhard May, Instytut Badawczy DGAP.

3. „Polityka Wschodnia z niemieckiej i polskiej perspektywy”. Uwagami na ten temat podzielili się z zebranymi: dr Friedbert Pflüger, poseł do *Bundestagu* oraz prof. Jerzy Holzer, Instytut Nauk Politycznych Polskiej Akademii Nauk (Warszawa). Otwarcia dyskusji dokonali: Janusz Tycner, dziennikarz z Warszawy oraz dr Christoph Royen z Fundacji Nauka i Polityka z Ebenhausen.

W trakcie Forum prof. Włodzimierz Borodziej z Polskiej Fundacji im. Roberta Schumanna z Warszawy, przedstawił wykład pt. „Historia jako zadanie przyszłości; wypędzenie jako doświadczenie Niemców i Polaków”.

W obradach Forum, które odbywało się w hotelu „Dreesen” uczestniczyło około stu osób. Całość obrad plenarnych transmitowana była przez jedną z prywatnych telewizji o charakterze informacyjnym.

W toku ożywionej dyskusji w pierwszej grupie tematycznej jej uczestnicy doszli m.in. do następujących konkluzji:

- Traktaty polsko-niemieckie z 1990 i 1991 r. w istotny sposób przyczyniły się do unormowania stosunków dwustronnych i określiły ramy współpracy pomiędzy Polską i Niemcami na płaszczyźnie europejskiej. Stały się one wzorcem dla obu państw przy zawieraniu podobnych umów z innymi państwami Europy Środkowo-Wschodniej.

- Zarysowana w traktatach idea polsko-niemieckiej wspólnoty interesów wraz z upływem czasu stawała się rzeczywistością. Opierając się na różnych przesłankach, oba państwa są zainteresowane bliską współpracą polityczną, gospodarczą i wojskową w celu stworzenia strefy stabilizacji i rozwoju.

- Zgodnie ze zobowiązaniami Niemiec w sprawie popierania starań Polski o integrację ze strukturami zachodnioeuropejskimi zawartymi w traktacie z 1991 r., Niemcy są głównym rzecznikiem przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej.

- Pomimo pozytywnego bilansu stosunków dwustronnych istnieje potrzeba dalszej ścisłej współpracy i koordynacji działań oraz przewyżczenie istniejących trudności, dotyczących m.in. współpracy gospodarczej, kontaktów międzyludzkich, mediów itp.

Wśród wielu problemów poruszanych podczas spotkania drugiej grupy problemowej godne podkreślenia są następujące konstatacje:

- Dalszy rozwój współpracy pomiędzy obu państwami i społeczeństwami uzależniony jest w istotny sposób od zmniejszenia dystansu dzielącego obie gospodarki oraz od poziomu życia obywateli.

– Procesy transformacji i modernizacji w Niemczech i Polsce posiadają różnorodne uwarunkowania i przebieg, wykazują jednak wiele wspólnych cech. Wymiana informacji oraz ścisła współpraca winny się przyczynić do złagodzenia występujących trudności i barier rozwoju.

– Ożywiona współpraca przygraniczna może być szansą dla regionów, które do niedawna jeszcze postrzegane były w obu krajach jako obszary peryferyjne.

– Niemcy pozostają dla Polski głównym partnerem handlowym, a Polska odgrywa pierwszoplanową rolę wśród partnerów Niemiec w Europie Środkowo-Wschodniej.

Z ożywionej i wielowątkowej dyskusji w ramach obrad trzeciej grupy tematycznej na szczególną uwagę zasługują następujące stwierdzenia:

– W interesie Europy oraz Polski i Niemiec leży stabilizacja w Europie Środkowo-Wschodniej. Celowi temu służy członkostwo Polski i innych państw tego regionu w strukturach zachodnioeuropejskich: *NATO* i Unii Europejskiej.

– Należy dążyć do rozszerzenia strefy stabilizacji i bezpieczeństwa możliwie najdalej na wschód Europy. Rosja jako militarne mocarstwo winna być włączona w ten proces. Nie może to jednak oznaczać zgody na prawo *veta* tego państwa np. wobec rozszerzenia *NATO*.

– Polska od kilku lat pełni doniosłą rolę „zwoznika” pomiędzy Europą Zachodnią i Wschodnią. Dobrosąsiedzkie stosunki Polski ze wszystkimi jej sąsiadami przyczyniają się do stabilizacji sytuacji w Europie Środkowo-Wschodniej. Polska stała się głównym rzecznikiem wielu krajów tego obszaru w staraniach o członkostwo w *NATO* i UE.

– Istotną rolę winna odegrać współpraca na linii Bonn/Berlin–Warszawa–Kijów.

Obrady bońskiego Forum toczyły się w okresie ożywionej dyskusji na temat roli i funkcji Rady Konsultacyjnej *NATO*-Rosja. Uczestnicy Forum przyjęli oświadczenie dla prasy, które ukazało potrzebę uczestnictwa Polski i innych państw zaproszonych przez *NATO* w pracach tej Rady. Wydanie tego oświadczenia, które zbiegło się z wizytą prezydenta Rosji B. Jelcyna i prezydenta RP A. Kwaśniewskiego w Niemczech odbiło się szerokim echem w środkach masowego przekazu, w tym w najpoważniejszych dziennikach i tygodnikach w Niemczech i Polsce.

*Andrzej Sakson*

#### POLSKA DIASPORA NA WSCHODZIE – MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA W ŁODZI

W dniach 9-11 września 1997 r. w Łodzi odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona losom Polaków na Wschodzie w przeszłości i dzisiaj. Organizatorem tego przedsięwzięcia był Ośrodek Badań i Studiów Wschodu Instytutu Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Łódzkiego, wspólnie z Łódzkim Towarzystwem Naukowym. Powołany do życia w 1993 r. Ośrodek Badań i Studiów Wschodu jest ponadwydziałową i interdyscyplinarną jednostką organizacyjną UŁ, kierowaną od swego powstania przez prof. dr hab. Jerzego Kmiecińskiego. Po etapie prac przygotowawczych zaczął on funkcjonować od 1 października 1995 r. Prowadzi działalność badawczą, dydaktyczną i doradczą. Kierunki działania wytycza czternastoosobowa Rada Programowa. Do najważniejszych kierunków badań należą, obok losów Polaków na Wschodzie, także szeroko ujmowane problemy kultury i ekonomiki Wschodu. Zasięg terytorialny zainteresowań, podobnie jak problemowy jest przy tym bardzo szeroki – aż po Chiny i Japonię. Odpowiada to właściwemu rozumieniu pojęcia „Wschód”, które w ostatnich latach w Polsce zawężano często do naszych najbliższych wschodnich sąsiadów. Charakterystyczne dla działalności łódzkiego Ośrodka jest nawiązanie bezpośrednich kontaktów z ośrodkami naukowymi od Mińska po Tokio. Dokładniejszych informacji na temat tej placówki dostarcza pierwszy tom wydawanego przez nią periodyku – „*Eastern Review*” (Łódź 1997).